

P a š n i k.

Šolski red. Vsako delo, tedaj tudi vsaka še tako majhna šola mora se ravnati po dobrem, premišljenem redu, če hočemo, da kaj koristi. Ni tedaj prav, če učitelj tebi nič, unemu nič, hodi v šolo in uči po vsakdanji navadi, in priganja in kermi učence sedaj na to, sedaj na uno stran, kakor mo je ravno po volji, ali kakor ga napeljujejo navadne okoliščine vsakdanjega časa. — Učitelj naj koj o začetku leta preden začne šolo, dobro prevdari, kako bo to šolsko leto po pridobljenih skušnjah bolje učil, in naj si za to napravi pameten načrt — šolski red, po katerem naj se potem na tanko ravna. Tudi učenci se morajo navaditi reda, ker red je duša pri vsakem delu.

Kako se pri otrocih jezik odpira. Učeni možje so se že večkrat trudili, da bi na tanko zvedili, kako pri otrocih glasi izvirajo, in skušnja jih je učila, da vsi otroci, tedaj brez razločka kake narodnosti, ko so stari 2 — 3 leta, izgovarjajo naj lažje te le glase: ab, ob, ub, eb, ib, ba, bo, bu, be, bi, am, om, um, em, im, ma, mo, mu, mi, ad, od, ud, ed, id, da, do, du, de, di, al, ol, ul, el, il, la, lo, lu, le, li, an, on, un, en, in, na, no, nu, ne, ni, af, of, uf, ef, if, fa, fo, fu, fe, fi, va, vo, vu, ve, vi, av, ov, uv, ev, iv, ba, ma, mam, ab, am, aba, ama, baba, dam, dama . . . Ti glasi tudi kažejo učitelju, kako naj pri prvih čerkah ravna z učenci; na drugi strani pa je to znamenje gotovo pravo, da je naš slovenski jezik naj lažji in pripraviši za prvi poduk v šoli, ne pa ptuji, katerega se morajo naši učenci tu pa tam komaj v šolo stopivši učiti.

Pomenki

o slovenskem pisanju.

XIV.

T. Kakor so se naši učenostniki večidel že sklenili v imenovanji prvega knjižnega jezika slovanskega; tako se bodo morebiti kmali zedinili tudi v popisovanji razmere, v kateri je do sedanjih sploh in posebej do slovenskega. Razun imena je sorodnost med njima pač velika.

U. Te pa tisti ne čislajo, kateri nove slovenščine do dobrega ne poznajo; ko bi jo bolje poznali, bi jo mnogi tudi dru-

gač sodili. Sicer pa mislim, da premnogi knjižniki le preveč v deblo in korenine vertajo, in da se vse premalo ozirajo na veje in mlade verhove, ki jih krepko poganja sedaj lipa slovenska.

T. Verhovi in veje so v tesni zvezi z deblom in s koreninami.

U. Res je, — pa vendar sedanji svet raji gleda na to, ktera veja bolje raste, kateri verh lepše cvete, po katerem več marljivih bučelic išče sladkega medu! I nama se je tedaj bolj ozirati na novo slovenščino ter pomenkovati, kako naj se spreminja, kako množi in olikuje.

T. O tem govori Jezičnik v svojem prej omenjenem pismu, kjer pravi, da „novoslovenščina — prava hčerka staroslovenščine — ima prva pravico do premoženja svoje matere“. Kako so umeti te besede, ti je iz dosedanjih pomenkov menda jasno.

U. „Toda vsaka stara, če prav materna, se pomladiti ne more, mrtva vselej poživiti ne dá“, — piše ravno ondi, in kaže, kako naj se mika in razcvita v duhu slovenskem nova slovenščina.

T. Beri, kar pòje o tej reči Znojemski v „Novicah“ l. 1856. pod naslovom :

Stara in nova slovenščina.

U. Poleg Donave so stali
Kdaj Slovenci, pritikvali
Tú se Italii prezali,
Tam se v Carjigrađ stegvali.

Učeniki od zahoda
So prišli, in od izhoda,
Razjasnili um naroda
Z znanjem večnega Gospoda.

Še je ljudstvo vere vneto
Sreče bilo vredno šteto,
Da je bilo kdaj sprejeto
V njega jezik pismo sveto.

Res po tem viharjev sile
Močno deblo so zdrobile,
In med ljudom so utihnilo
Stare govorice mile.

Vender deblo rast ne mine,
Terdne le so korenine;
Vcepljene so mu novine,
Da njegovo ime ne zgine.

Save, Drave so bregovi,
Kjer se mladi cep gotovi;
V mesto starih so glasovi
Zdaj prišli slovenski novi.

Lepi veji rast pustite,
Ptuje kali ji trebite,
Sočne vejice redite,
Suhih prazno ne cepite!

Ljud sedanji ni starina,
Bil je, bode le novina;
Manj je množna rodovina,
Močna je, če je edina.

XV.

U. Poleg Donave so stali kdaj Slovenci, — kdaj neki? od kod so tje prišli? kje je bila njihova prva domovina?

T. Prva domovina je bila Slovenom in tudi Sloven-cem Azija, in v Aziji, pravijo, lepa Indija.

U. Oho! Zakaj neki ravno Indija?

T. Ker na to méri, pravijo, a) jezik ali jezikovanje, b) malikovanje, c) imenovanje (Indi — Vindi), in d) narodsko po-pevanje! — Celó slovenska národna pesem poje:

Na svét' lepši ni dežele,
Ko dežela India;
Nikol zemlje ne kopajo
In tudi ne orjejo,
Pa vûnder slednje leto
Po trikrat žanjejo . . .
Nikol toča ne pobije,
In nikoli dež ne gre,

Pa li vûnder vsako jutro
Dosti hladne je rosé . . .
Pa tudi notri ne najdeš
Nikjer hudobniga serca;
K' se duh od telesa loči,
Gre koj v sveto nebó.

(Vid. Pesm. krajn. nar. I, 70.)

U. Pa je težko verjeti, da bi Sloveni najprej bili šli proti solnčnemu vzhodu, potlej pa se vernili ter podali tako de-leč proti zahodu! Kar imajo Vindi pa Indi vzajemnega, se pač lahko razlaga iz prvotnega stanu, v katerem so bili ljudje, dok-ler se niso razšli po svetu. Vsi Adamovi smo tudi vsi Adamovci. Tù in tam se skorej enako razvija človekova pa tudi človeška narava. — To je res, da so Sloveni v Evropo prišli iz Azije, — toda kdaj?

T. V tem se povestničarji ne vjemajo. Eni menijo, da so Sloveni prišli v Evropo že v starodavnih časih, drugi mislijo, da še le ob času splošnjega preseljevanja narodov-skega, spet drugi pa terdijo, da jih je nekaj dospelo prej nekaj pa tedaj. Za Germani so se pomikali v nove selišča, in zdaj so z Romani in Germani tretji veliki narod evropski — Slovani.

XVI.

U. Kdaj so pa Slovenci dobili svoje sedanje domovje?

T.

Od prvega tukaj
Stanuje moj ród,
Če vé kdo za druŕ'ga,
Naj reče, odkód?

Tako pôje Vodnik, naš prvi pesnik; in res je težko povedati, kdaj in odkod so prišli Slovenci v svoje sedanje bivališča. Tudi o Slovencih se ne vjemajo povestničarji, ker eni kažejo, da so prvotni stanovavci v teh krajih, drugi učijo, da so prišli še le v šestem stoletji, spet drugi pa terdijo, da večina prvotnih stanovavcev je bila slovanskega rodú, pozneje ob času občnega preseljevanja pa so prišli novi slovenski naselniki ter se sklenili s starimi Slovenci med Donavo in Jadro, kar je jako jako verjetno (cf. Šembera, Rački, Terstenjak, Hicinger itd.).

U. Ktera pa je bila vsaj njihova prvotna domovina v Evropi?

T. V starodavnih časih so Slovenci stanovali v severozahodni Rusiji, ob ilmerskem jezeru in o virih Dnjepra, Dvigne in Volge; v četrtem stoletji so stali poleg črnega morja in v Podonavji; s koncem petega stoletja pa so začeli siliti čez Donavo proti gerškim in ilirskim deželam. V prvi polovici šestega stoletja so se skoraj vseskozi bojevali z Gerki tako, da se je tresel pred njimi Carjigrad, in da so namervali pridobiti si tedaj mogočni Solun (Tesaloniko). Da so se mnogi po gerških krajih tudi stanovitno naselili, ni dvomiti. Stegvali so se torej Slovani ne le do Carjigrada, ampak celo do Soluna (Stritter v Schlözer. Nord. Gesch.) V drugi polovici šestega stoletja so prišli pod jarm silovitih Avarov ali Obrov, ki so jih hudo stiskali in pred seboj dalje proti zahodu tiščali. V Panoniji so se Slovenci vselili že z Avari vred l. 568; po vsem Noriku, po mejah Istrije in Venecije pa so se ustanovili še le pozneje ko l. 591; prvi boj z Bavarci, ki so prebivali unstran noriških mej, so imeli l. 595, in po Istriji so razsajali z Avari in Longobardi l. 598. (prim. Hicinger. Zlati Vek. str. 13.)

U. V drugi polovici šestega stoletja torej so bili Slovenci že v svojih sedanjih stanovih, kaj ne?

T. Okoli 553. l. posedejo Slovenci, ki so med črnim in hvalinskim (kaspiskim) morjem popotovali in se na Ruskem pod verhoturško višino vselili, ob času narodnega preseljevanja pa se umaknili Hunom proti črnemu morju in potem ob Donavi se pomikovali proti jugu in zapadu, dežele ob Savi, Kolpi in Dravi, to je sedanje Kranjsko, Goriško-Istrijansko, Teržaško, Hrovaško, vse Koroško in veči del Štajerskega in

dolnjega Ogerskega in veliko krajev na Laškem, v Avstriji, Solnograškem in Tirolskem (cf. Zgod. slov. naroda. sp. J. Terdina).

U. Doklej so neki segli na Laško?

T. Na jugu so Sloveni se preseljevali združeni z Germani. Tako je sledila velika truma Slovenov l. 568. iz Panonije, današnjega Ogerskega za kraljem Longobardov Albojnom na zgornjo italijansko deželo; zmagali so z združenimi močmi carigradsko vojsko in si lepo deželo laško med seboj razdelili. Longobardi, katerih je bilo več po številu, so posedli lepši del pridobljene češke zemlje od genoveškega morja semkaj do reke Adige; Sloveni pa kot slabiji del, in pa še za to, da bi bližej bili bratom svojim, posedli so sedanjo benečansko deželo. Od teh Slovenov se je prihranila do današnjega dne le mala peščica okoli 40000; ti so današnji benečanski Slovenci, ki stanujejo v gorah med Vidmom in Čedadom na strani reke Dera do Rezije ob bregih reke Nadiže in na desni strani Soče. Drugi pa, ki so se bili razširili po lepi Furlaniji, ti so se vsi pofurlanili. Na te so se opirali drugi Slovenci, ki so bivali v sedanjem Primorskem, na Koroškem in v sosednih krajih Tirola, na Kranjskem, celem Štajarskem, na obeh straneh Donave v sedanji nadvojvodini avstrijski in na zahodnjem Ogerskem. (vid. dr. Tonkli v Nov. 1863.)

III.

Pisma slovenskemu učitelju.

Serčni prijatelj!

S potresom pričela sva opazovati prirodo; idiva tedaj danes zopet dalje, ter pogledjva drugo veličastno prikazen, ktera pa gotovo ne bode zbujala strahu v najinih srcih, marveč čudenje do neskončno modrega Stvarnika, ki toliko milijonov in milijonov svetov ohranjuje in vlada, pa tudi naj manjšega črvička v prahu ne pozabi. Ako hočeš to prikazen bolje poznati, spremljaj me v mislih v severne tečajne dežele, kjer dolge noči pokrivajo zemljo in od hudega mraza vsa priroda oterpne. Res, da namav tečajnih deželah ne bode tako prijazno solnce sijalo, kakor v Jugoslaviji na obalih jadranskega morja, ali na bregovih dereče Save, pa tolaži se s tem, da bodo tu tudi vse